

**Länsstyrelsen
Värmland**

Miljöenheten
Johan Bohlin

BESLUT

1 (11)

2000-04-26

231-5330-99

NATURRESERVATET FJORNSHÖJDEN

ÅRJÄNGS KOMMUN VÄRMLANDS LÄN

**BESLUT OM INRÄTTANDE AV NATURRESERVATET
FJORNSHÖJDEN, ÅRJÄNGS KOMMUN, VÄRMLANDS LÄN**

Innehåll

	sid.
Uppgifter om naturreservatet	3
Länsstyrelsens beslut	3
Länsstyrelsens beslut enligt 7 § naturvårdslagen (1964:822, omtryckt 1991:641)	3
Ändamålet med naturreservatet	3
A. Föreskrifter enligt 8 § naturvårdslagen (om inskränkningar i rätten att förfoga över fastighet)	3
B. Föreskrifter enligt 9 § naturvårdslagen (om skyldighet att tåla visst intrång)	4
C. Föreskrifter enligt 10 § naturvårdslagen (om regler för allmänheten)	4
D. Föreskrifter enligt 9 § naturvårdsförordningen (om naturvårdsförvaltningen)	5
Grund för beslut	6
Beskrivning av ”storområdet”	6
Beskrivning av naturreservatet	6
Bakgrund och ärendets beredning	7
Yttranden över remiss	8
Länsstyrelsens kommentar till inkomna yttranden	8
Motiv till skydd	9
Hur man överklagar	10

BILAGOR:

1. Översiktskarta, skala 1:100 000
2. Beslutskarta, skala 1:20 000
3. Skötselplan
 - 3.1. Ekonomisk utredning
4. Karta över skötselområden, skala 1:20 000.
5. Hur man överklagar
6. Förteckning över fastigheter och fastighetsägare
7. Registeruppgifter
8. Remissyttranden (sammanställning)

Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Fjornshöjden
Kommun:	Årjäng
Fastigheter och fastighetsägare:	Se bilaga 6
Läge:	8 km N om Karlanda kyrka. Vid sjöarna Hålevattnet, Storfjorden och Fjällbovattnet.
Karta:	Topografiska kartbladet 11B SO Ekonomiska kartbladen 11B 2h och 11B 3h
Areal:	ca 380 ha
Naturvårdsförvaltare:	Länsstyrelsen

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 § naturvårdslagen (1964:822, omtryckt 1991:641) att förklara det område som avgränsas med en grov heldragen linje på bifogad karta (bilaga 2), som naturreservat.

Naturreservatets namn skall vara *Fjornshöjden*.

Ändamålet med naturreservatet är att bevara ett exempel på skogslandskapets mångfald av biotoper och arter. Området har en värdefull mosaik av skogsbiotoper bestående av naturskogsartade gamla lövbrännor, sumpskogar och våtmarker, samt kalhyggen och ungskogar med kvarlämnade grova lövträd. Förekomsten av gamla naturskogsartade bestånd, gamla grova lövträd och en rik förekomst av död ved innebär att området utgör en mycket gynnsam livsmiljö för många arter med reducerad förekomst i det brukade skogslandskapet. Att bevara och förstärka förutsättningarna för skogslevande arter som t ex tjäder, järpe, hackspettar, vedlevande insekter och lavar av suboceanisk typ är en hörnsten i naturreservatet. Ett bevarande med den inriktningen innebär ett bibehållande av gamla naturskogsbestånd med rik förekomst av död ved och grova lövträd samt nyskapande av yngre naturskogsbestånd.

Området ska i den mån det inte strider mot bevarandeintressena utnyttjas för vetenskapliga studier och naturupplevelser.

För att trygga ändamålet med reservatet förordnar Länsstyrelsen med stöd av 8 - 10 §§ naturvårdslagen samt 9 § naturvårdsförordningen att nedan angivna föreskrifter ska gälla.

A. Föreskrifter med stöd av 8 § naturvårdslagen om inskränkningar i markägarens och annan sakägares rätt att förfoga över fastigheter inom naturreservatet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar är det förbjudet att:

1. bedriva täkt och annan verksamhet som förändrar områdets topografi, ytformer, marktäckelse eller dräneringsförhållanden, som att gräva, spränga, borra, schakta, utfylla, tippa, dika, rensa diken, dämna, plöja eller utföra annan markberedning,
2. anlägga väg, led eller spång,
3. anordna upplag,
4. uppföra byggnad, mast, antenn eller annan anläggning,
5. anlägga mark- eller luftledning,
6. uppföra stängsel eller annan hägnad,
7. upplåta mark- eller vattenområde för verksamhet som kan medföra föroreningar, slitage på mark och växtlighet eller störa djurlivet,
8. sprida bekämpningsmedel, kalk, andra mineralämnen eller gödselmedel,
9. inplantera djur- eller växtart,
10. bedriva jakt på tjäder och järpe och att röja pass, utföra viltvårdande åtgärder eller utfodra,
11. bedriva skogsbruk, inklusive täkt av ved.

Föreskrifterna skall inte utgöra hinder för naturvårdsförvaltaren att i överensstämmelse med fastställd skötselplan, utföra naturvårdsinriktade åtgärder som behövs för att tillgodose ändamålet med reservatet. Punkten 8 skall inte utgöra hinder mot, att i samråd med länsstyrelsen, sprida kalk från lastbil eller båt i sjön Hålevattnet.

B. Föreskrifter med stöd av 9 § naturvårdslagen om markägarens och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

Markägaren och innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas tåla att följande anordningar uppförs och åtgärder vidtas för att tillgodose ändamålet med naturreservatet.

1. Gränsmarkering, vägvisning och information om reservatet.
2. Anläggning och markering av en vandringsled genom reservatet.
3. Naturvårdsinriktade skötselåtgärder på skogsmarken t ex bränning, randbarkning och röjning för att tillgodose ändamålet med reservatet, i enlighet med fastställd skötselplan, daterad 2000-04-25.

C. Föreskrifter med stöd av 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iakttaga inom reservatet. (Föreskrifterna gäller även markägaren och innehavare av särskild rätt.)

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar är det förbjudet att:

1. fånga, störa eller skada däggdjur, fåglar, grod- och kräldjur, liksom att skada deras bo och lekplatser eller samla ägg,
2. medföra hund som inte hålls kopplad,
3. framföra fordon i terrängen eller rida,

Punkt C1 och C2 utgör inte hinder för utövande av jakt som inte är förbjuden enligt A10 ovan. Föreskriften C3 utgör inte hinder för terrängtransport av fälld älg förutsatt att spårbildning ej sker. Detta förutsätter att fordon med lågt marktryck används och lämpligt körstråk för uttransport väljs.

Föreskriften C3 utgör inte heller hinder för att i samband med skogsbruk på fastigheter utanför reservatet använda den traktorväg som från vägs slutet vid Storfjorden fortsätter in på fastigheterna Håltebyn 1:68 och 1:69. Utnyttjande skall ske i samråd med länsstyrelsen.

4. insamla evertebrater, t ex skalbaggar och landmollusker,
5. skada eller borttaga träd och buskar, inklusive död ved såsom lågor, torrträd och torra grenar,
6. insamling av mossor, lavar och vedsvampar,
7. göra upp eld,
8. skada eller borttaga naturföremål eller ytbildning eller skada marktäcket,
9. tälta, ställa upp gömsle eller liknande,
10. snitsla spår, anordna orienteringskontroller eller anordna tävlingar,
11. anbringa tavla, skylt, inskrift, affisch eller liknande anordning.

Utan länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

12. organiserat utnyttja området (turism, undervisning mm),
13. utföra naturvetenskapliga eller andra undersökningar.

I samband med naturvetenskapliga undersökningar kan länsstyrelsen meddela undantag från föreskrifterna under C.

Föreskrifterna under C ska inte utgöra hinder för naturvårdsförvaltningen eller för den del av länsstyrelsens regionala miljöövervakning som utförs i samråd med naturvårdsförvaltningen.

D. Föreskrifter enligt 9 § naturvårdsförordningen rörande naturvårdsförvaltningen

Länsstyrelsen beslutar att fastställa bifogad skötselplan (bilaga 3). Fastställelsen omfattar inte den ekonomiska utredningen bilaga 3.3

Föreskrifterna med stöd av 10 § NVL skall träda i kraft tre veckor efter den dag författningen utkommit från trycket i länets författningssamlingar.

Länsstyrelsen beslutar utse länsstyrelsen att vara naturvårdsförvaltare.

Grund för beslut

Beskrivning av "storumrådet"

Naturreseptatet Fjornshöjden ska betraktas som en del av ett större skogslandskap. I detta "storumråde" är landskapet mycket kuperat, och karaktäriseras av långsmala sprickdalar i N - S-lig till NO - SV-lig riktning med mellanliggande höjdryggar, vars krön utgör delar av ett äldre peneplan. De enskilda höjdryggarna har en söndersprucken yta med gott om svackor, lodytor och små bergknallar. Sprickdalarna är smala, ofta med myrdråg, sumpskogar eller små bäckar i dalbottarna. Antalet större våtmarker är begränsat till ett fåtal mossar av ristuv-typ, vars storlek varierar mellan 5 och 10 hektar. Området tillhör geologiskt den Sydvästskandinaviska berggrundsprovinsens västra gnejssegment. Bergarterna utgörs främst av tonaliter och granodioriter av Åmålstyp med stråk av migmatiserade bergarter och gångar av pegmatit och granit. Även röda och grå, vanligen förgnejsade, graniter förekommer. Berggrunden överlagras av ett som regel tunt jordtäckte av sandig-moig morän. Högsta kustlinjen i trakten ligger ca 185 m ö h.

Av de ca 600 ha gammal skog som finns inom storområdet Fjornshöjden är ungefär hälften av bestånden naturskogsartade. De karaktäriseras av 10 - 30 % inslag av gamla lövträd, som under sig har en tät och likåldrig självgallrande granskog. Bristen på gamla och grova tallar tyder på tidigare och riktade avverkningar. Brandljud, kolrester i markskiktet, ett tunt lätt uttorkat markskikt och lövrika gamla naturskogsbestånd indikerar ett landskap som präglats av brand. Brandrefugiernas andel av landskapet har troligen varit mycket begränsad. Brandfrekvensen har varierat, men vid Hålevattnet fanns fyra övervallningar efter tidigare bränder på en 175-årig tall.

"Storumrådet" har en rik barrskogsfågelfauna med god representation av lövträdsgynnade arter. Samtliga i Sverige förekommande arter av hackspettar finns i området. Likaså finns åtminstone en spelplats för tjäder, samt en relativt god förekomst av järpe och orre. Andra arter, utöver hackspettar och skogshöns, som också upptagits i EU's fågeldirektiv är slaguggla, pärluggla och sparvuggla.

Beskrivning av naturreseptatet

Reservatsområdet ligger mellan 180 och 285 m ö h. Från Hålevattnet i väster sträcker sig reservatet åt öster, över en höjdrygg, fram till den markerade dalgång som utgör sjön Storfjordens fortsättning mot norr. Öster om dalgången viker reservatsområdet av mot sydost, återigen över en markerad höjdrygg, Fjornshöjden, för att öster om denna långsamt slutta ned mot Skepptjärn och Fjällbovattnet längst i öster.

Merparten av reservatets äldre fastmarksskog, cirka 140 hektar, är lövbrännor i sent successionsstadium med dominans av gran. På mossar och mossepartier efter sjöar och vattendrag dominerar tall med inlag av enstaka björk och gran. Kärr och sumpskogar utgörs mestadels av lövsumpskogar med björk och klipbal och ett varierat inslag av gran. Död ved av både barr- och lövträd förekommer ganska rikligt, men frekvensen av de grövsta torrträden och de

övervuxna lågorna är låg. Inom området finns även lämningar efter gamla sätrar.

De största naturvärdena i reservatet är knutna dels till de lövrika gamla skogsbestånden, och dels till de grova lövträd som lämnats kvar vid tidigare kalavverkningar av naturskogsartade och lövrika skogsbestånd. I de äldre, lövträdsrika och naturskogsartade bestånden finns en koncentration av rödlistade arter, som föredrar fuktiga och skuggiga miljöer, varav många indikerar lång skoglig kontinuitet. De äldre naturskogsartade bestånden karaktäriseras av ett artrikt bladlavsamhälle med riklig förekomst av västlig njurlav, lunglav och skrovellav.

Inom området har 13 rödlistade arter av vedlevande skalbaggar påträffats. Två av arterna har inte tidigare påträffats i Värmland.

Merparten av Fjornshöjden har varit föremål för mer eller mindre omfattande skogsbruksåtgärder, och ca 150 hektar upptas av kalmare med varierande antal kvarlämnade grova lövträd och gamla tallar. Därutöver finns ungefär 90 hektar yngre skogar med vars karaktär varierar från lövrika barrbestånd till rena tallbestånd.

Stora delar av naturvärdena i området är knutna till succesionsbiotoper i skogen varför kalmaren och den yngre skogen fyller en mycket viktig funktion som ersättare åt de dagens lövrika bestånd som på sikt kommer att övergå till i princip rena barrskogar.

Bakgrund och ärendets beredning

I samband med Naturskyddsföreningens inventering av vitryggig hackspett uppmärksammades att skogsområdet mellan Mossjöälven och Håltebyn innehöll många värdefulla skogsmiljöer. I september 1992 besöktes området väster om Mögsjön av företrädare för projekt vitryggig hackspett, naturvårdsverket, skogsvårdsstyrelsen och länsstyrelsen. Bevarandearbetet i skogslandskapet var då på väg in i en ny fas. Naturvårdsbiologisk forskning pekade på att stora förändringar måste till för att behålla ett ur naturvårdssynpunkt funktionellt skogslandskap. Nya stora skogsreservat måste avsättas i södra och mellersta Sverige. Eftersom stora sammanhängande naturskogar i stort sett saknades i denna region måste reservatsarbetet även omfatta biotoprestaurering. På Fjornshöjden finns förhållandevis stor areal skog med sena successionsstadier av brandpräglade skogar, och på hyggerna har mycket asp sparats. Området bedömdes i sin helhet ha stora befintliga kvaliteter och en stor potential att behålla dessa i framtiden.

Naturvårdsverket beviljade anslag till en artbaserad metodstudie om naturreservat på landskapsekologisk grund, förhållandet mellan reservatsstorlek och naturvårdsnytta, som genomfördes under 1993. En av slutsatserna från metodstudien var att ca 1000 ha troligen var en minimiareal för långsiktigt bibehållande av ett brandpräglat skogslandskaps funktioner och kvaliteter. Vid en minskning av arealen till 600 - 700 ha utkristalliserades två separata reservatsområden inom studieområdet. Det ena runt Storfjorden, och det andra runt Mögsjön i Kesebottens hemman. Även denna areal gav möjligheter att genomföra naturvårdsinriktade bränningar och därmed satsa på mer än ett strikt artbevarande.

Länsstyrelsen inbjöd till ett informationsmöte och exkursioner i området den 14 juni 1994. Inbjudan omfattade förutom de markägare som berördes av reservatsbildningar även kommunen, representanter för jaktvårdsområdena och

LRF-ombud. Förhandlingar har successivt inletts med markägarna genom lantmäteriet i Karlstad, numera Svensk Fastighetsvärdering AB.

1995 startades ett projekt med delfinansiering från EU's LIFE-fond. Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket driver projektet tillsammans med Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen. Projektets syfte är att med olika naturvårdsinstrument (biotopskydd, naturvårdsavtal, NOKÅS, information och rådgivning) skapa lämpliga miljöer för vitryggig hackspett och att avsätta nya naturreservat med västlig taiga, ett av EU's prioriterade habitat. Tio storområden har valts ut i riket. Fokuseringen på den vitryggiga hackspetten beror på att den är en akut hotad art, som dessutom är en viktig indikator på värdefulla skogsmiljöer. Ett av de tio storområdena är Fjornshöjden, där bl a Kesebotten och Fjornshöjden kommer att bevaras som naturreservat.

Naturvårdspolitiken inom EU regleras i huvudsak av direktiven om bevarande av vilda fåglar (fågeldirektivet) och om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet). Områden som enligt art- och habitatdirektivet innehåller naturtyper eller arter av intresse för gemenskapen ska skyddas. Dessa benämns SCI-områden och ska tillsammans med de områden som medlemsstaterna klassificerat som särskilda skyddsområden enligt fågeldirektivet, SPA-områden, ingå i ett sammanhängande europeiskt ekologiskt nätverk benämnt Natura 2000. Reservatsområdet Fjornshöjden kommer att föreslås ingå i Natura 2000 som både SCI- och SPA-område. Området utgörs av västlig taiga (habitat 9010) och av öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn (habitat 7140).

För fastigheterna Håltebyn 1:105, 1:144, 1:68, 1:69 1:100, 1:87, 1:88 och 1:40 pågår förhandlingar om förvärv eller intrångsersättning. För övrig del av det föreslagna naturreservatet är markåtkomsten säkrad.

Länsstyrelsen beslutade 2000-04-25 om interimistiskt naturreservat för samma område som i detta beslut om slutligt naturreservat.

Yttranden över remiss

Se bilaga 8

Länsstyrelsens kommentar till inkomna remissyttranden

Flertalet av de inkomna remissvaren motsätter sig bildandet av naturreservatet Fjornshöjden med föreslagen utformning. Kritiken mot naturreservatet berör i flertalet fall samma frågor. Under respektive underrubrik nedan anges länsstyrelsens kommentar till argumenten mot bildande av naturreservatet Fjornshöjden:

1. Förslaget vilar inte på saklig grund

Förslaget till naturreservat har föregåtts av en dokumentation av områdets naturvärden som visar på mycket höga biologiska värden i form av bl a alla i Sverige förekommande arter av hackspettar, sju rödlistade arter av lavar och vedsvampar, samt 13 rödlistade arter av vedlevande skalbaggar.

2. Begränsningar i allemansrätten

Ett beslut om naturreservat medför inskränkningar i allemansrätten med avseende på möjligheterna att tälta, göra upp eld, insamla ryggradslösa djur, mossor, lavar och vedsvampar samt att fånga de arter av ryggradsdjur som inte regleras av jaktlagstiftning eller annan lag. Länsstyrelsen bedömer inskränkningarna i allemansrätten som mycket begränsade.

3. Inskränkningarna i jakten är alltför långtgående

I det förslag till beslut som skickades ut på remiss begränsades jakten i området till älg, hare, räv och rådjur. Efter diskussioner med Svenska Jägareförbundet Värmland-Örebro och Håltebyns jvo har inskränkningarna i jakten begränsats till tjäder och järpe. Kritiken mot förbud mot passröjning och viltvård medför ingen förändring då sådana åtgärder står i strid med reservatets syfte.

4. Ingen utredning har gjorts om reservatets konsekvenser för berörda markägare.

Länsstyrelsen har tagit intryck av kritiken från berörda markägare genom att minska storleken på naturreservatet. De delar som strukits från ursprungligt förslag är sådana som inte påverkar områdets befintliga naturvärden negativt, men väl områdets framtida potential. Vad gäller inskränkningarna i brukande och äganderätt i samband med bildande av naturreservatet är dessa ofrånkomliga med tanke på reservatets syfte, och de hanteras enligt gällande lagstiftning.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Årjängs kommun och Svenska Jägareförbundet Värmland-Örebro ställer sig, med vissa förbehåll, positiva till naturreservatet. Wermlands Ornitologiska Förening ställer sig positiva till förslaget som helhet.

Motiv till skydd

Genom ett omfattande och till övervägande delar rationellt skogsbruk har många biotoper minskat kraftigt i omfattning och sammanhängande skogsområden fragmenterats. Viktiga faktorer för växt- och djurlivet som var vanliga före ett aktivt brukande av skogen håller på att försvinna. Processer som eld, storm och översvämning som i naturtillståndet förnygrade skogsekosystemen har i det närmaste varit satta ur spel.

Genom en reservatsbildning på Fjornshöjden bevaras delar av en lövrik gammal bränna. Området är ett av Värmlands få återstående med en koncentration av äldre bestånd som uppkommit naturligt efter brand och där kvarvarande äldre skog endast i begränsad omfattning påverkats av skogsbruk. Området har ett stort botaniskt värde då det hyser ett stort antal hotade kryptogamer och vedsvampar, vars biotopkrav återfinns i naturskogar med stort inslag av gamla grova lövträd och gott om död ved. Det föreslagna naturreservatet har även ett stort zoologiskt värde genom lövbrännans speciella förutsättningar som livsmiljö för fågelfauna och vedlevande insekter. Storområdet Fjornshöjden (se sid 6) har bedömts som riksintressant avseende vedlevande skalbaggar. Värdena understryks ytterligare av mångfalden av hackspettar i området. Vitryggig hackspett, tretåig hackspett, mindre hackspett och gråspett har högt ställda krav på sin miljö, och uppträder i naturskogsliknande skogar med hög trädslagsvariation och stort inslag av gamla lövträd. Förekomsten av häckande gröngöling är även det en värdefull kvalitetsindikator i ett barrskogslandskap. Skogshönsen tjäder och järpe har även de påverkats negativt genom skogslandskapets ökade fragmentering, minskad areal gammal skog och minskad andel lövträd. Ett bevarande av naturskogens kvaliteter är betydelsefull också för dessa arters förekomst inom området.

För de arter som är knutna till barrskogens sena successionsstadier, med krav som inte tillgodoses i den brukade skogen är ytterligare reduktion av biotop-

areal troligen förödande för deras långsiktiga överlevnad. Skogsbruk i de naturskogsartade bestånden skulle därför vara ett allvarligt hot mot bevarandet av den biologiska mångfalden i området.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, se bilaga 5.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Ingemar Eliasson. Föredragande har varit ekolog Johan Bohlin. I den slutliga handläggningen har även deltagit chefsjurist Lars-Ove Olsson, naturvårdsdirektör Lars Furuholm och antikvarie Michael Jerkemark..

Ingemar Eliasson

Johan Bohlin

Bilagor

1. Översiktskarta, skala 1:100 000
2. Beslutskarta, skala 1: 20 000
3. Skötselplan
 - 3.1. Ekonomisk utredning
4. Karta över skötselområden, skala 1:20 000.
5. Hur man överklagar
6. Förteckning över fastigheter och fastighetsägare.
7. Registeruppgifter
8. Remissyttranden (sammanställning)

Sändlista

Berörda markägare (se bilaga 6), rek + mb
Håltebyns Jaktvårdsområde, c/o Bruno Norén, rek + mb
Årjängs kommun
Skogsvårdsstyrelsen i Värmlands och Örebro län
Lantmäterimyndigheten (efter laga kraft vinnande)
Naturvårdsverket
Boverket
Vägverket
SNF, Värmlands länsförbund
Värmlands läns Jaktvårdsförbund
Wermlands Ornitologiska förening
PLAN
Reservatspärm
Naturvårdsregistret

**Länsstyrelsen
Värmland**

BESLUT

2000-04-26

11 (11)

231-5330-99

Värmlands läns författningssamlingar
JB